

A sortűznek négy halálos áldozata és hat sebesültje volt. A sortűz után az egység azonnal lovas kocsira szállt és visszament Somogyudvarhelyre. Loncsár Vendél 45 éves, szintén rokonságomba tartozó Kovács József 43 éves, Holecz Istvánné (áldott állapotban lévő) 28 éves lakosok a helyszínen lelték halálukat. Virovecz Ferencné pedig a nagykanizsai kórházban halt meg.

Emléküket a 2004-ben felállított, Berzence központjában álló kopjafa őrzi.

Csekő Áron

Forrás: Kovács Andor: Forradalom Somogyban.

Csendes forradalom Tolnában

Tolna megyében az 1950-es években az emberek többsége földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozott, kisebb részük bányákban dolgozott, az ipart néhány kicsiny üzem képviselte. Nem is volt jelentős nagyipara, a nagyüzemekben hiányzott a rendezettség a munkások között, ráadásul a jelentősebb gyárak, ipartelepek sem a megveszékelyen voltak, hanem a környező településeken (pl. Bonyhádon). A nagyvárosokban diákok által kezdeményezett megmozdulások fiatalos lendülete nem érződött mégynkben, azért mert ebben az időben még nem volt felsőoktatási intézmény Szekszárdon.

A politikai életben szerepet játszó emberek sem léptek fel szónoklataikkal, nem buzdították kellőképpen a népet. Nem volt egy kiemelkedő egyéniség a politikusok között, aki vezére lett volna a forradalmi tábornak. A vezetők vagy lemondtak (megfenyegették őket) vagy túl késő volt már a cselekvéshez. Vezetők jöttek-mentek, pártok buktak el és erősödtek meg.

Az elmondottakból következően viszonylag csendesen zajlott az 1956-os forradalom Tolna megyében.

Az első megmozdulások a kommunista szimbólumok és jelképek elleni tettekben mutatkoztak meg. Ledöntötték a szobrokat, emlékműveket, a vörös csillagokat. Tiltakoztak a nemzeti önértzetet sértő intézkedések miatt. A diákság az orosz nyelv tanulása ellen emelte fel szavát, a kisebb településeken a beszolgáltatást, a tagosítást sérelmezték. „Jókai Mihályné (egy ötgyermekes családanya) mikor otthonánál megjelentek az elszámoló bizottság tagjai és a csekély gabonáját el akarták venni, idegrohamot kapott. A segítségére siető felsőnőnei polgárokat szétkergették. Az ügy a járási bíróság elé került, de nem tudták megvédeni a nőt. 1955 őszétől ismét elkezdődött a tagosítás. A sokszor indokolatlannak tűnő földeserék elkieserítették a lakosságot. Az érintettek ellenállása miatt a hatóságok csak erőszakos eszközökkel tudtak érvényt szerezni akarataknak. A konfliktus azokon a településeken volt a legjelentősebb, ahol az egykori cselédektől és telepesektől vették el azt a földet, amelyet 10 éve magukénak éreztek. Bölcskén a parasztok kaszákkal kergették ki a faluból a földmérőket¹ s elégették a beszolgáltatási és adóügyi iratokat.

A budapesti népfelkelés hírére megalakultak a nemzeti bizottságok október 23-án. „Célkitűzéseik megegyeztek a fővárosiakkal nemzeti függetlenség, polgári demokratikus szerkezet kialakítása. Szekszárdon a baktai szőlők visszaadása is hangsúlyos kérdéssé vált.”² A felvonulásokat a középiskolás diákok, tanáraik, más megyék egyetemre járó hazalátogató hallgatók kezdték, majd csatlakoztak később a hányászok és a polgárok is. Szekszárdon október 26-án került erre sor. Gerő leváltásának híre után. Kitűzték a kokárdát, este ünnepélyes keretek között megkoszorúzták a magyar hősi emlékművet, amit addig az elnyomás miatt nem tehettek. Sulyok András és Cziráki Ádám vezette ezt a koszorúzást, majd beszédet mondtak, és a tömeggel elindultak ledönteni a szovjet emlékművet. Ez a művelet több órát vett igénybe, de idejük volt rá bőven, hisz végül is szabadon tehetek bármit, mert nem léptek közbe a fegyveres erők. Ugyanis amikor kiderült, hogy mire készülnek – a hírek szerint – azonnal telefonáltak Nagy Imrének, hogy mit tegyenek, lépjenek-e közbe? A miniszterelnök nem akarta, hogy a tömegbe löjjenek, azt mondta: döntsék csak le a szobrot, a szovjetek úgy is építenek másikat Így több órás hadművelet után egy teherautó segítségével sikerült tönkretenni az emlékművet. Majd a szobor ledöntése után megrohmozták a tanácsházát, s onnan a börtön épületéhez vonultak. A börtön egyik ablakából leadtak pár figyelmeztető lövést, mire a néhány százas tömeg feloszlott.

¹ Dr. Szilágyi Mihály: A Tolna megyei Nemzetőrség története 1848–49, 1956., 2000. Szekszárd 2006. 162. old.

² Dr. Szilágyi Mihály: i. m. 164. old.

Október 30-án délelőtt a különböző foglalkozási ágak, az iparosok, a parasztek, a diákok képviselői megválasztották a nemzeti bizottság képviselőit. Levezető elnöknek Fogarasi Józsefet választották, és vita alakult ki, hogy melyik társadalmi réteg legyen mérvadó a bizottságban. Az elnök javasolta, hogy a nemzeti bizottmánynek 100 tagja legyen. Véleménye szerint a paraszteknek kellene többségben lenniük, Szakál Ferenc az értelmiségieknek és az iparosoknak kívánt nagyobb képviseletet. Dr. Tollár Tibor szerint, aki akkoriban Budapesten tanult a jogi egyetemen, az ifjúságnak kellene többségben lennie. Végül sikerült megállapodniuk és a 100 tagú tanácsban (50 képviselője volt a parasztságnak, 20 a munkásságnak, 5 a kisiparosoknak, 5 az ipari szervezeteknek és 10 az ifjúságnak, szintén 10 az értelmiségieknek.) Továbbá 16 tagú vezetőséget választottak, elnöknek Budai Mátyást, helyetteseinek Töttös Pált és Sárosi Istvánt.

Elhatározták, hogy felállítják a nemzetőrséget. Vezetőjének október 30-án a nemzeti tanács Szekszárdon Kovács Lehel nevezte ki. Ám nem sokáig maradt posztján, ugyanis Székelyhídi Géza kiharcolta magának a vezető szerepet. S tényleg jó vezetőnek bizonyult, neki köszönhető, hogy megérezte jól megszervezett nemzetőrség jött létre. „A nemzetőrök önként vállalt feladatuknak tartották a nemzeti bizottsággal közösen szervezett élelemgyűjtést a harcoló főváros megsegítésére. Néhány példa: Szilágyi Sándor, mórágyi lakos a 25-ös TEFU tehergépkocsijával Bátaszékről szállította a Kilián laktanyába a burgonyát és a hagymát. Fleisz Zoltán bonyhádi nemzetőr kenyeret szállított, amit már Kelenföldön szétkapkodtak. Weber János Tolnáan délutánonként járőrözött, éjszaka kenyeret sütött a nemzetőröknek. Töttös Pál, a szekszárdi nemzeti bizottság elnökhelyettese – amit azt visszaemlékezésében olvashatjuk – üzemanyag-ellátás megszervezésével segítette a forradalmat.”³

A forradalom leverése után Tolna megyében 263 főt állítottak bíróság elé. Egy embert halálra ítélték, hatvankilenc embert internáltak, rendőri felügyelet alá közel száz ember került. A megye területéről 1150 ember disszidált. Szekszárdon 29 embert állítottak bíróság elé, ebből 24 embert ítélték el és 55 év és 2 hónap börtönbüntetést kaptak. Egy TSZ tulajdonában lévő szalmakazal felgyújtásáért 3 fiatalt ítélték el. életfogytiglani börtönt kapott a gyújtogató, két társa pedig tíz évet, mert nem akadályozta meg a gyújtogatást.

Bocz Bettina

20880

NEMZETŐRSÉGI IGAZOLVÁNY

Név: *Székelyhídi Géza*

Születési év: *1936 június 20*

Anyja neve: *Székelyhídi Mária*

Nemzetőr részére, aki fegyverrel és nemzetőri jelvény viselésére jogosult. *B.H. 0136* sz. fegyver részére kiadva.

B u d a p e s t, *1946* *június* hó *3*-n.

Nemzetőr Zl.j. (0. szd.)
parancsnoka
Székelyhídi Géza
aláírása

Dr. Szilágyi Mihály *A Tolna megyei nemzetőrség története* (Babits K. 2006.) c. könyvéből

³ Dr. Szilágyi Mihály: i. m. 166. old.